

Πρόγραμμα Καλλιέργειας Δεξιοτήτων

Θεματική	Ενδιαφέροντα και ενεργώ – Κοινωνική Συναίσθηση κ' Ευθύνη	Υποθεματική	Ανθρώπινα δικαιώματα
ΒΑΘΜΙΑΔΑ/ΤΑΞΕΙΣ (που προτείνονται)	Δ ' τάξη		
Τίτλος	<< Παρόλο που είμαι παιδί, έχω δικαιώματα >>		
Δεξιότητες	Δεξιότητες Μάθησης Επικοινωνία (Communication) Κριτική σκέψη (Critical thinking) Συνεργασία (Collaboration) Δεξιότητες Ζωής Αυτομέριμνα Ενσυναίσθηση και ευαισθησία Κοινωνικές Δεξιότητες Υπευθυνότητα Δεξιότητες του νου Επίλυση προβλημάτων Μελέτη περιπτώσεων (case studies)		

1^ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Τίτλος	Γνωριμία της ομάδας-Το συμβόλαιό μας
Δεξιότητες στόχευσης του εργαστηρίου	Δεξιότητες αυτοπαρουσίασης Διατύπωση κανόνων

**Εγώ, εσύ,
αυτός/ή.....ΕΜΕΙΣ**

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα παιδιά μέσω της δραστηριότητας γνωριμίας θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τα μέλη της ομάδας τους και ότι είναι όλοι ίσοι..

Δραστηριότητες

Εκπαιδευτικός και παιδιά κάθονται σε κύκλο και διερευνούν γιατί επιλέχτηκε να καθίσουν σε κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός δέχεται όλες τις απαντήσεις, εστιάζει όμως στο ότι ο κύκλος δεν έχει αρχή και τέλος, συνεπώς ΔΕΝ υπάρχει πρώτος και τελευταίος. Εν συνεχεία, κάθε παιδί παρουσιάζει τον εαυτό του επικεντρώνοντας τι πράγμα / δραστηριότητα / χόμπυ πιστεύει ότι είναι καλό/ή.

Εγώ και ο /η άλλος /η

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
Να βρουν τα παιδιά ένα ή περισσότερα θετικά στοιχεία για τον εαυτό τους. Αναπτύσσοντας αυτογνωσία αντιλαμβάνονται τη μοναδικότητά τους και αναγνωρίζουν τις ικανότητες, τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά τους.
Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια όπου ο ένας παρουσιάζει τον εαυτό στον άλλο/η, ο οποίος πρέπει να συγκρατήσει όλες αυτές τις πληροφορίες για τον άλλο. Στη συνέχεια αλλάζουν ρόλους (χρόνος 2+2 λεπτά). Δεν κρατούν σημειώσεις. Τέλος, παρουσιάζει ο ένας τον άλλο στην ολομέλεια στον κύκλο.

Το συμβόλαιό μας
Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
Να διατυπωθούν οι βασικοί κανόνες και οι αρχές για την καλή λειτουργία της ομάδας καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος.
Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
Αναρτάται προετοιμασμένη από πριν η ακροστιχίδα ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (κάθετα). Ο /Η εκπαιδευτικός θέτει τον προβληματισμό: «Τι θα θέλατε να ισχύει στις συναντήσεις - εργαστήρια που θα κάνουμε στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος». Καλούνται να πουν λέξεις που αρχίζουν από κάθε αρχικό γράμμα της ακροστιχίδας. Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει τις λέξεις δίπλα από το κάθε αρχικό γράμμα. Αν πουν λέξη της οποίας δεν υπάρχει το αρχικό, γράφουμε το αρχικό γράμμα και τη λέξη δίπλα. Η ακροστιχίδα, το Συμβόλαιο της ομάδας μας, υπογράφεται και παραμένει αναρτημένη κατά τη διάρκεια όλων των εργαστηρίων.

2^ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Δεξιότητες στόχευσης του εργαστηρίου	Η Χάρτα των δικαιωμάτων
	Γνωριμία με την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων (ΟΔΔΑ) και τα Δικαιώματα του παιδιού

Διάλεξε εικόνα
Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
Να συνδέσουμε τις ανθρώπινες ανάγκες με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και να γίνει κατανοητό ότι ενστικτωδώς γνωρίζουμε τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και είναι συνυφασμένα με την καθημερινότητά μας.
Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

Ο/Η εκπαιδευτικός έχει επιλέξει εικόνες με ανθρώπους που διαβιώνουν σε περιβάλλον φτώχειας, χωρίς φαγητό, στέγη, ασφάλεια κ.λπ. και τις τοποθετούν στη μέση του κύκλου. Τα παιδιά καλούνται να επιλέξουν μια εικόνα και στη συνέχεια να την περιγράψουν στην ολομέλεια. Επικεντρωνόμαστε στις θεματικές που αναδύονται και τις συσχετίζουμε με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Παρουσιάζουμε την Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εν συντομία, εστιάζοντας στο ότι :

- είναι εγγενή (δεν μπορεί να χάσει κάποιος τα δικαιώματά του αφού είναι ταυτόσημα με την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη).
- είναι αδιαίρετα (κανένα δικαίωμα δεν είναι πιο σημαντικό από ένα άλλο).
- είναι αλληλένδετα (όλα τα δικαιώματα έχουν δυναμική αλληλεξάρτηση).

Δικαιώματα του Παιδιού

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Να έρθουν σε επαφή με τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

<https://gr.humanrights.com/what-are-human-rights/>
<https://www.youtube.com/watch?v=NqiO8QpUjP8>

Τα παιδιά παρακολουθούν τα παραπάνω βίντεο που αναφέρονται στο <<Τι είναι Ανθρώπινα δικαιώματα >> και στα Δικαιώματα του Παιδιού. Στη συνέχεια ζητάμε να μας πουν ποιο θεωρούν πιο σημαντικό δικαίωμα.

Έχεις δικαιώματα Μάθε τα

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Να ορίζουν με δικά τους λόγια τα δικαιώματα. Να εντοπίζουν τις αξίες που θεμελιώνουν τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

Από το site του Συνήγορου του Παιδιού παρουσιάζουμε εικονογραφημένα τα Δικαιώματα του Παιδιού και ζητάμε να μας τα αναγνωρίσουν και να μιλήσουν για τη σημαντικότητά τους. Τέλος συμπληρώνουν ένα φύλλο εργασίας γράφοντας στα συννεφάκια λέξεις, φράσεις ή προτάσεις σε σχέση με τα δικαιώματα των παιδιών.
<https://www.synigoros.gr/paidi-dikaiomata>

Ζωγραφίζω τα δικαιώματά μου...

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
Να γίνει κατανοητό ότι τα δικαιώματα δεν είναι ψυχρά κείμενα αλλά συνδέονται με ανθρώπινες ανάγκες.
Δραστηριότητες
Τα παιδιά αναλαμβάνουν να δείξουν με ζωγραφιά ένα παιδικό δικαίωμα που εφαρμόζεται, ένα παιδικό δικαίωμα που καταστρατηγείται και τέλος τον εαυτό τους να απολαμβάνει ένα παιδικό δικαίωμα.

3^ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Τίτλος	Όλοι ίσοι μα και διαφορετικοί
Δεξιότητες στόχευσης του εργαστηρίου	Αποδοχή της διαφορετικότητας

Να αλλάξουν θέση όσοι...
Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
Να κατανοήσουν ότι ενώ είμαστε όλοι διαφορετικοί, έχουμε και πολλές ομοιότητες.
Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και αφαιρούμε μια καρέκλα. Ο εκπαιδευτικός αρχίζει λέγοντας «να αλλάξουν θέση όσοι έχουν.... π.χ ξανθά μαλλιά, παίζουν ποδόσφαιρο, αγαπούν τα ζώα κλπ. για να αναδειχτούν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ μας. Αυτός/ή που δεν πιάνει καρέκλα στην αλλαγή παραμένει στον κύκλο και επιλέγει ποιοι θα αλλάξουν θέση (συνεχίζεται αρκετές φορές, μέχρι που να ενεργοποιηθούν).

Είμαστε στο ΕΜΕΙΣ
Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
Να κατανοήσουν ότι είμαστε διαφορετικοί αλλά ίσοι και να καλλιεργηθεί η δυνατότητα να αντιλαμβάνονται δημιουργικά και αλληλοσυμπληρωματικά τη διαφορετικότητα.
Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
Οι μαθητές/τριες κάθονται σε κύκλο. Ο εκπαιδευτικός γράφει ως τίτλο στον πίνακα τη φράση: «Φεύγω για διακοπές, αλλά πρώτα πρέπει να καθαρίσω το δωμάτιό μου». Ένα παιδί αρχίζει το παιχνίδι λέγοντας τη φράση: «Φεύγω για διακοπές, αλλά πρώτα πρέπει να καθαρίσω το δωμάτιό μου και ταυτόχρονα δείχνει με παντομίμα πώς «καθαρίζει το δωμάτιο του/της» .Στη συνέχεια κάθε παιδί επαναλαμβάνει αυτά τα αρχικά λόγια και την κίνηση, και μετά προσθέτει κάτι δικό του με μία ανάλογη κίνηση. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα τις ενέργειες που προσθέτει

κάθε παίκτης με τη σειρά (ώστε να τις θυμούνται οι μαθητές στο τέλος καθώς αυξάνει η λίστα). Στο τέλος όλη η ομάδα επαναλαμβάνει τη σειρά φράσεων και κινήσεων μαζί. Κλείνοντας, ο εκπαιδευτικός υπογραμμίζει το νόημα του να αποδεχόμαστε και να αλληλοσυμπληρωνόμαστε, αν και διαφορετικοί.

Τα γυαλιά της Διαφορετικότητας

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Να οξυνθεί η δυνατότητα των παιδιών να αντιλαμβάνονται τη διαφορετικότητα των ατόμων σε όλες τις μορφές.

Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

Προβάλλουμε στα παιδιά το βίντεο: «Τα γυαλιά της διαφορετικότητας» <https://www.youtube.com/watch?v=laW8e9uNDsM> και στη συνέχεια συζητάμε μαζί τον ορισμό της διαφορετικότητας, δίνοντας έμφαση στο ότι διαφορετικότητα δεν αποκλείει τις ομοιότητες, ότι δε σημαίνει ανισότητα και ότι είναι χρήσιμη, γιατί μας προσθέτει γνώσεις και εμπειρίες, δηλαδή μας κάνει πιο πλούσιους.

Μπροστά στην αλήθεια

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Να κατανοήσουν την έννοια της διαφορετικότητας και των αποκλεισμών από δραστηριότητες και να αναπτύξουν την ενσυναίσθηση τους

Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

Βιωματική δραστηριότητα για καλλιέργεια ενσυναίσθησης. Φόρεσε στα χέρια σου χοντρά πλαστικά γάντια ή πάνινα γάντια κηπουρικής και προσπάθησε να γράψεις μία παράγραφο, να δέσεις τα κορδόνια σου, να κουμπώσεις το πουκάμισο σου ή να εκτελέσεις διάφορες άλλες δραστηριότητες. Πώς αισθάνεσαι; τι νιώθεις;

4ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Τίτλος	Αξιολόγηση του προγράμματος
Δεξιότητες στόχευσης του εργαστηρίου	Ανάπτυξη κριτικής σκέψης

**Πώς νιώθω...
Αναδρομή.**

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Αποτίμηση του προγράμματος και έκφραση θετικών και αρνητικών έτσι όπως βιώθηκαν από τα παιδιά. Πώς νιώθω...

Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

Τα παιδιά σε κύκλο συζητούν ομαδικά για την εμπειρία συμμετοχής τους στα Εργαστήρια.

Είναι σημαντικό όλοι να εκφράσουν την άποψή τους.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Τι μου άρεσε από το πρόγραμμα;
- Τι δε μου άρεσε;
- Πώς ένιωσα όλο αυτό τον καιρό;
- Πώς θα αξιοποιήσω τα όσα έμαθα;

**Βλέπω τους
άλλους**

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Έκφραση συναισθημάτων και σκέψεων σχετικά με το πρόγραμμα.

Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)

Στεκόμαστε όρθιοι σε κύκλο, πιασμένοι χέρι-χέρι. Κοιτάζουμε τους άλλους προσεκτικά έναν έναν. Στη συνέχεια κλείνουμε τα μάτια μας. Φέρνουμε στο μυαλό μας ένα ένα όλα τα πρόσωπα. Πού βρίσκονται; Τι φοράνε; Ποιοι είναι δίπλα τους; Ανοίξτε τα μάτια και ξανακοιτάξτε τους όλους/ό /όλες. ΤΕΛΕΙΩΣΑΜΕ!

Εκπαιδευτικό Υλικό/ Συνδέσεις /Βιβλιογραφία

<http://www.amnesty.org.gr/how-to-start-a-training-program-for-human-rights-in-my-class>

<http://www.0-18.gr/>

<http://diaforetikotita.gr/>

Συμπληρώνονται φύλλα εργασίας που βρίσκονται στο παράρτημα.

Όνοματεπώνυμο _____ Ημερομηνία _____

1ο Εργαστήριο Δεξιοτήτων

Τίτλος Εργαστηρίου : **Τα δικαιώματα των παιδιών**

Φύλλο Εργασίας

Σκέφτομαι και απαντώ .

1α. Τι νομίζεις ότι σημαίνει δικαίωμα ;

1β. Αν μπορείς , γράψε ένα παράδειγμα.

2. Σχεδίασε , όπως μπορείς , ένα παιδί που βιώνει θετικό ή θετικά συναισθήματα.

Σκέψου και γράψε τι μπορεί να έχει συμβεί και πώς νιώθει το παιδί.

3. Σχεδίασε , όπως μπορείς , ένα παιδί που βιώνει αρνητικό ή αρνητικά συναισθήματα.

Σκέψου και γράψε τι μπορεί να έχει συμβεί και πώς νιώθει το παιδί.

4. Ολοκλήρωσε τις προτάσεις με τρόπο που να φανερώνουν κάποιο ανθρώπινο δικαίωμα.

Έχω ανάγκη από _____

Θέλω _____

Έχω δικαίωμα να _____

Χρειάζομαι _____

Δικαιούμαι _____

Δικαιούμαι να _____

Blank lined area for writing answers.

Όνοματεπώνυμο: _____ / _____ / _____

Εργαστήριο Δεξιοτήτων
Τα δικαιώματα των παιδιών

Συμπλήρωσε τα κενά με τις λέξεις της παρένθεσης .

(Σύμβαση, αντιμετωπίζονται , ΟΗΕ, παιδική, φύλου, προέλευσης, προστασία, χρειάζονται)

Η _____ για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του _____ το 1989 , για να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο _____ τα παιδιά, μετατρέποντάς τα από παθητικούς αποδέκτες φιλανθρωπίας σε ανθρώπινα όντα με ένα ξεχωριστό σύνολο δικαιωμάτων .Η Σύμβαση αναγνωρίζει ότι η _____ ηλικία είναι μια ευάλωτη στιγμή και ότι τα παιδιά _____ ειδική φροντίδα και _____ .Ισχύει για όλα τα παιδιά κάτω των 18 ετών (ο ορισμός του παιδιού), ανεξαρτήτως _____ , _____ , θρησκείας, αναπηρίας.

Συμπλήρωσε τα κενά με τις λέξεις της παρένθεσης.

(πνευματικές, αυτονομία, ειδική, ισότιμα, ζωή)

Τα παιδιά με σωματικές ή _____ αναπηρίες έχουν δικαίωμα να ζουν σε συνθήκες που εγγυώνται την αξιοπρέπεια τους και ευνοούν την _____ τους. Να απολαμβάνουν _____ φροντίδα και να συμμετέχουν _____ στην εκπαίδευση και την κοινωνική _____ .

(δικαίωμα, ευκαιρίες, μέτρα, μαθητών)

Όλα τα παιδιά έχουν _____ να πηγαίνουν στο σχολείο και να έχουν ίσες _____ σε αυτό. Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει μέτρα ώστε τα παιδιά να γράφονται και να μη διακόπτουν το σχολείο. Τα _____ για τη σχολική πειθαρχία πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των _____ .

(να αναπτύσσουν, να σέβονται , πολιτισμούς)

Η εκπαίδευση πρέπει να βοηθάει τα παιδιά _____ τις ικανότητες τους, την προσωπικότητά τους και να μαθαίνουν _____ τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους διαφορετικούς _____ και το φυσικό περιβάλλον.

(Από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού / UNICEF Ελλάδα Ηλεκτρονική διεύθυνση://www.unicef.org

Όνοματεπώνυμο _____ Ημερομηνία _____

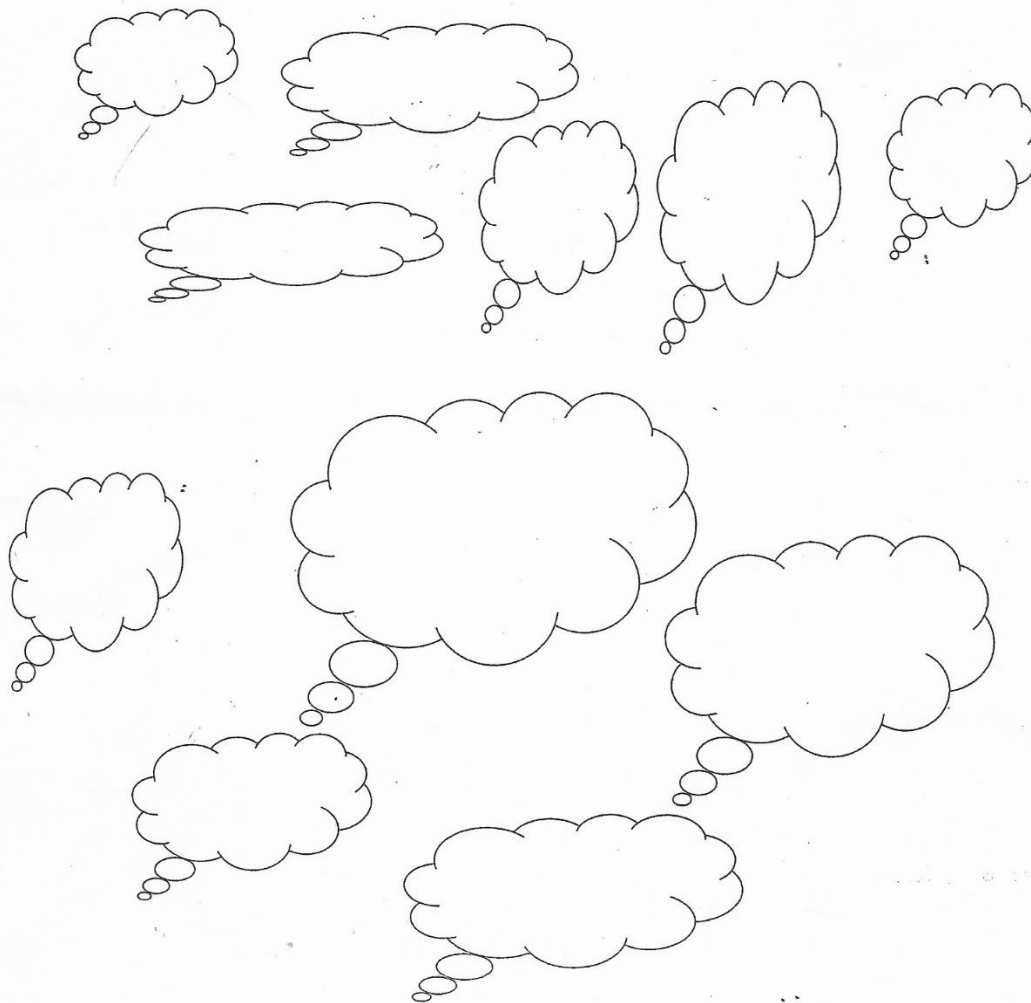
Τάξη _____

3^ο Εργαστήριο Δεξιοτήτων

Τίτλος Εργαστηρίου : **Τα δικαιώματα των παιδιών**

Φύλλο Εργασίας

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης στην ολομέλεια της τάξης , γράφω στα συννεφάκια λέξεις, φράσεις ή προτάσεις σε σχέση με τα δικαιώματα των παιδιών.

10

1. Το και η ξεκούραση είναι κι αυτά δικαιώματα των παιδιών!
2. Όχι στις βρισιές, το φύλο, τα χαστούκια! Έχω δικαίωμα να ζω χωρίς!
3. Το, το επώνυμο και η εθνικότητα είναι στοιχεία της ταυτότητάς μου.
4. Ο χώρος μου, τα πράγματά μου κι αυτά που σκέφτομαι και είναι μέρος της ιδιωτικής μου ζωής.
5. Έχω δικαίωμα να μαθαίνω τι συμβαίνει γύρω μου, δηλαδή έχω δικαίωμα στην
6. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες χρειάζονται και ειδική
7. Αν με κακοποιούν, έχω δικαίωμα να ζητήσω βοήθεια και
8. Έχω τη δική μου προσωπικότητα και έχω δικαίωμα στο!
9. Όταν αρρωσταίνω έχω δικαίωμα να με βλέπει ένας για να γίνω καλά.
10. Έχω δικαίωμα να συζητάω για ό,τι με αφορά, να ακούν τη μου και να μου δίνουν σημασία.
11. Το καλό είναι κι αυτό δικαίωμά μου, γιατί βοηθά στο σωστό μεγάλωμά μου.
12. Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ζουν σε ένα ασφαλές
13. Έχω δικαίωμα να πηγαίνω στο σχολείο και να πολλά πράγματα.
14. Όλα τα παιδιά, κορίτσια και αγόρια, όποια γλώσσα κι αν μιλάνε, όποια κι αν είναι η θρησκεία, το χρώμα ή εμφάνισή τους, είναι

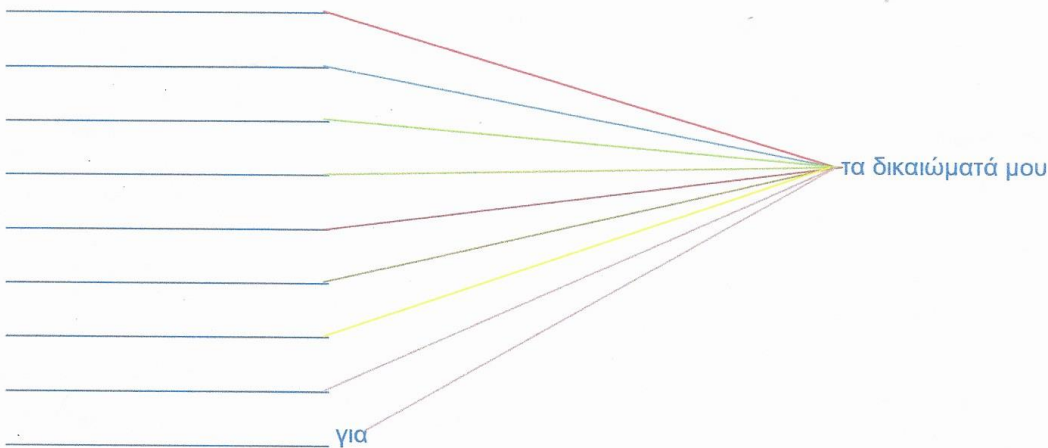
Όνοματεπώνυμο : _____

Ημερομηνία : _____ Τάξη : _____

Εργαστήριο Δεξιοτήτων
Φύλλο Εργασίας
<< Τα δικαιώματα των παιδιών >>

Συμπλήρωσε τα κενά με λέξεις από την παρένθεση .

(ασκώ, χρησιμοποιώ, προστατεύω, υπερασπίζομαι, διεκδικώ, καταπατώ, αγωνίζομαι, σέβομαι, γνωρίζω, στερούμαι, καταστρατηγούνται, δικαιούνται, κατανοούν, δικαιούμαι, εκτιμούν, δημιουργούν, παραβιάζονται, αντιμετωπίζουν, να εφαρμόζονται, να αντιμετωπίζουν, παραβιάζουν, στερούνται, να στερήσουν, προασπίζω, να γνωρίζω, να δημιουργούν)

Οι μεγάλοι δεν πρέπει να _____ τα δικαιώματα των παιδιών.

Τα παιδιά _____ να μάθουν τι είναι καλό για τη σωματική και την ψυχική τους υγεία.

_____ να μεγαλώσω σε έναν κόσμο χωρίς βία και φτώχεια.

_____ τα δικαιώματα των άλλων.

Δεν _____ τα δικαιώματα των άλλων.

Δεν θα ήθελα ποτέ _____ μου _____ το δικαίωμα να εκφράζω ελεύθερα τις σκέψεις και τις πεποιθήσεις μου.

Για να μπορώ να υπερασπίζομαι τα δικαιώματά μου ; χρειάζεται _____ ποια είναι.

_____ τα δικαιώματά μου σημαίνει ότι αγωνίζομαι για να τα προστατεύσω.

Τα παιδιά _____ και _____ τα δικαιώματά τους, όταν τα χρησιμοποιούν τόσο στο σχολείο όσο και στην καθημερινή τους ζωή.

Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται _____ ένα περιβάλλον που διέπεται από το πνεύμα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου , τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά _____ ειδική βοήθεια και υποστήριξη.

Αν θέλω βοήθεια για κάποιο πρόβλημα που αντιμετωπίζω, μπορώ να απευθυνθώ στον Συνήγορο του Παιδιού που λειτουργεί στο πλαίσιο του Συνηγόρου του Πολίτη και μπορεί να παρέμβει , όταν _____ τα δικαιώματα των παιδιών με σκοπό να ληφθούν μέτρα προστασίας τους.

Όλα τα παιδιά είναι ίσα. Έχουν δικαίωμα _____ τα _____ χωρίς διακρίσεις λόγω της φυλής, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των απόψεων, της περιουσίας, των ιδιαίτερων αναγκών ή της εμφάνισής τους.

Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα, για _____ τα δικαιώματα των παιδιών.

Δείξε με ζωγραφιά :

A) ένα παιδικό δικαίωμα που εφαρμόζεται

B) ένα παιδικό δικαίωμα που καταστρατηγείται

Γ) τον εαυτό σου να απολαμβάνει ένα παιδικό δικαίωμα